

Toespraak Anton van Wilderodeherdenking 28 juni 2017

Beste aanwezigen,

Het is een hele eer voor mij om hier aan het graf van mijn geliefde dichter te staan en iets over hem te mogen vertellen. Hier staan, aan het graf van een van mijn geliefde dichters en grote Vlaming is een hele eer voor mij. Ik heb Anton van Wilderode niet persoonlijk gekend. En toch ken ik hem van in mijn tienerjaren.

Ik leerde hem kennen als proost bij VKSJ toen ik als 13-jarige mee op kamp ging naar Grote Brogel in Limburg. Samen met zijn vriend en reisgenoot Fernand Van de Velde was hij mee op kamp als 'geestelijke' leider. Wijzelf, als kinderen, hadden echter weinig contact met onze proosten.

Ik volgde toen ook les 'Woordkunst' aan de academie. De leraar gaf me het gedicht 'Rechterhand' van Van Wilderode als lestekst. Dit moet de eerste keer geweest zijn dat ik bewust een gedicht van Van Wilderode las en voordroeg.

In diezelfde periode maakte ik kennis met de gedichten van Anton van Wilderode die hij schreef voor de jaarlijkse IJzerbedevaarten die ik jaarlijks meemaakte met mijn ouders. In de literatuurgeschiedenis worden die gedichten als gelegenheidsgedichten omschreven en dit dikwijls met een zekere meewarige ondertoon. Ik vond en vind zijn gelegenheidsgedichten tot op vandaag helemaal niet minderwaardig.

Gelegenheidsgedichten beantwoorden immers aan de behoefte om belangrijke gebeurtenissen een poëtische omlijsting te geven. Geboorten, huwelijken, overlijdens, maar ook evenementen, feesten, en inhuldigingen krijgen speciale aandacht door een gedicht.

Het gelegenheidsdichten kreeg een nieuwe impuls door de benoeming van een Dichter des Vaderlands en van stadsdichters die geacht worden belangrijke evenementen van poëtisch commentaar te voorzien. Sint-Niklaas heeft zelfs een Kinderstadsdichter, die belangrijke evenementen in een gedicht becommentarieert. Zondag werd Camille Bourgeois als de

nieuwe kinderstadsdichter aangesteld. Haar gedicht werd bekroond uit meer dan 700 inzendingen.

Als gelegenheidsdichter schreef Gerrit Komrij gedichten bij het twintigjarig jubileum van koningin Beatrix, bij de moord van Pim Fortuyn en de dood van Prins Claus. Tom Lanoye schreef in 2003 ter gelegenheid van Antwerpen Cultuurstad o.m. een gedicht over de 'relatie' tussen de boerentoren en de kathedraal van Antwerpen. En Oost-Vlaanderen heeft met Paul Demets een eigen plattelandsdichter.

In de bloemlezing van Victor van Vriesland die onze hele letterkunde bestrijkt, staan zo'n veertig gelegenheidsgedichten van Joost van den Vondel en door dat feit alleen al hebben die de status gekregen van iets bijzonders: het zijn literaire kunstwerken die zijn uitgekozen om een blijkbaar belangrijk dichter van vroeger te representeren. De conclusie is onontkoombaar: Vondels lyrische oeuvre bestaat voor het grootste deel uit gelegenheidspoëzie, geschreven in nauwe samenhang met allerlei gebeurtenissen, zaken, personen en boeken van zijn eigen tijd. Het gaat om gebruikskunst met een direct aanwijsbare functie, waarschijnlijk heel vaak in opdracht geschreven. Onder collega's gold hij als de 'prins' der dichters, met een verwijzing naar het Latijnse woord 'princeps': belangrijkste. Politieke en godsdienstige onderwerpen komen regelmatig in zijn werk voor. Ook schreef hij veel over Amsterdam, bijvoorbeeld een lofdicht bij de inwijding van een nieuw Stadhuis, het tegenwoordige Paleis op de Dam (1655). Hij koos ook vaak duidelijk partij. Denk maar aan het gedicht over Johan van Oldenbarneveldt.

Anton van Wilderode treedt met zijn gelegenheidsgedichten duidelijk in de voetsporen van Joost van den Vondel. Hij schreef gedichten voor geboortes, overlijdens en huwelijken. Hij schuwde geen politieke en godsdienstige onderwerpen. Ook hij koos partij, voor de Vlaming, voor de Vlaamse beweging. Om maar één voorbeeld te geven. Eind jaren '80 zet hij zich in voor 'Amnestie gedachte' en gaat daarvoor zelfs op audiëntie bij de paus, een zaak die vandaag bijna volledig vergeten is. Terwijl de periode van de WO II en de repressie nog steeds een 'onverwerkt verleden' is in Vlaanderen. Het blijft leven, ook al is

het slechts onderhuids en onzichtbaar. De tegenstellingen bestaan en komen soms aan de oppervlakte. Zijn gedrevenheid en inzet voor de Vlaamse Beweging werd hem door de schrijvende elite niet altijd in dank afgenomen en zijn literair werk kreeg misschien daardoor niet altijd de waardering, die het verdiende.

'Het hart der Dichters kent men allerbest aan 't schrijven'. Deze laatste regel van een gedicht van Jan Vos (1610/11-1667) lijkt volledig van toepassing op de gelegenheidspoëzie van Van Wilderode.

Dames en heren,
Ik wil geen afbreuk doen aan de andere poëzie van onze Vlaamse dichter, zijn gedichten over zijn vader en moeder, zijn reizen, de vertalingen van Vergilius en Horatius. Anton van Wilderode was immers een veelzijdig dichter. Andere en betere sprekers hebben het daar al over gehad. Ik heb enkel even willen stilstaan bij de waarde van de vele mooie gelegenheidsgedichten die van Wilderode geschreven heeft. Gedichten waarmee hij in de rij van de grootste Nederlandstalige dichters thuishoort. Van Vondel en Gezelle tot stadsdichters Maarten Inghels en Lanoye.

We staan hier ook op de vooravond van de vele elfjuli-vieringen in Vlaanderen. Er worden deze dagen prijzen uitgereikt aan verdienstelijke Vlamingen. Van Wilderode zelf kreeg tijdens zijn leven meer dan 30 belangrijke onderscheidingen en prijzen. Vandaag is het echter moeilijk zijn naam bij een breed publiek levend te houden. Nochtans verdient hij als dichter en als Vlaming meer dan onze aandacht.

Mag ik dan eindigen met een prachtig gedicht dat hij schreef voor de Ijzerbedevaart van 1972 en dat toepasselijk is in deze tijd vol oorlogsgeweld, wapens en agressie. Een wereld waarin steeds meer oorlogstaal gesproken wordt. een wereld waarin vrede en vreedzaam wat vreemde woorden geworden zijn. Het is een gedicht met een boodschap uit vergeten jaren, maar actueler dan ooit.

'De wereld die wij willen'.

De wereld die wij willen draagt geen wapens,
verdeelt zich niet in toegeruste legers
met het verbitterd bliksemen van leuzen.

De wereld die wij willen is een vrede
die zonder wrevel over het verleden
het doek haalt van vergeven en vergeten.

De wereld die wij willen is een landschap
dat onbeschadigd neerligt in de zomer
verzonken in de spiegels van zijn stromen.

De wereld die wij willen is de gave
van gras en brood van appelen en water,
gezondheid die men eet en die men ademt.

De wereld die wij willen is een Vlaanderen
verlost van velerlei onvrijheid en bevoogding,
weer vaderhuis voor zijn verstrooide kinderen.

De wereld die wij willen is Europa
uit zoveel eeuwen ongeduld verzameld
en toegezegd aan wie geen wanhoop kennen.

De wereld die wij willen is de wereld
ons tot verzadiging ten deel gegeven,
tot overmaat en lieflijkheid van leven.